చిన్నకథ

రజ్జు సర్పాలు

రమణశ్రీ

రాత్రంతా శకుంతల కంటికి కునుకు లేక పోయినా ప్రొద్దున్నే లేవడం అల్లరిగా గిన్నెలూ, పాలు ఏవీ వూర్తి చేయకోవడానికి బాగేలు పొద్దెక్కింది.

బొమ్మరిల్లులాంటి గుళ్ళు, అందులో తోలు బొమ్మల్లా గడిచిపోతున్న తమ సంసారం—యాంత్రికంగా మిరలు తిరిగిపోతున్న వగలూ, సంధ్యా, రాత్రీ—మళ్లీ తెల్లవారి పొద్దుపొడవడం, అంతా శకుంతలకి చిత్రంగా 'బాబి' గాడిలో ముగ్గురైన అమ రెండు జీవితాలు చరిత్రలని జీతంలో ఎగురు దిగుతూ సాగుతున్నాయి.

రాత్రి ఆయన చేసిన గోలా....ఇంకా చెవుల్లో గగ్గోలు పెడుతూనే వుంది. సన్యాసిరావు కోపంలో ఫుగిఫుగి మండుతున్నా పొయ్యి దగ్గరికి 'బాబి' నాను జరిగి పాలొంగీ కెళ్ళిన కేవేసింది 'బాబి' కాస్త హాయి శకుంతలని చూసి ఇది వ్రాసాడు.

'ఇకిలించావులేరా ! ఇకిలింపు...మీ నాన్న మీకాలా ? నీ నీళ్ళ తాపత్రయాలు లక్షలు' అంటూ నుక్కా చంకలో ఇరికించుకొని ఏనిటి బుగ్గల్ని ముద్దాడింది.

తెల్లబోయిన్నుగా చెయ్యి కెళ్లారు స్నానాని కని. ఇంకా రాలేదు.

'అమ్మా ! అమ్మా!' అంటూ బాబి తలుపు వెంపు చూసాడాడు.

'అయ్యో! వా మరుపు కాలా ! ఎవరో పిలు స్తున్నారేం వా పేరునే' అనుకొంటూ తలుపు తీసింది.

పోస్టుమేన్ ! 'మీపేర ఏనియార్డరుందండీ అమ్మాయిగారూ !' అన్నాడు.

ఫారంమీద సంతకాలేసి, పొమ్మ కెళ్ళి పెట్టుకొంటూంటే సన్యాసిరావు గుమ్మం ఎక్కాలు మెరలు. ఈ మనియార్డ కెక్కణ్ణుంచి వచ్చిందో అతని కంటు చిక్కక తప్పిచ్చుతూ వినవినలాడుతూ శకుంతలని ఉరిమిచూసి లోపలికి దూసుకున్నాడు.

ఒక్కసారి కలుక్కుమని పోయి శకుంతల తమాయించుకొంది. బాబి అల్లరి నరికట్టుతూ, పోస్టుమేన్ చేతిలో చేర వచేసి బిక్కచిక్కుమని పోయి లోపలికి దారి తీసింది.

అంతా చిన్న మెత్తన సంసారం—అందీ అందని అందుతో బ్రతుకు—మూలో నీళ్లూ తోడలేకుండా వుండి, తండ్రికి ప్రాణ మనియార్డరు తెప్పించుకోటం తప్పా ? ఏం చేసినా మీలో ముప్పే!' అని లగింది.

'హరి భడవా! ఆ ఎందిసిల్లన్నీ పెరబోస్తే ఎవరు తోడిత్తారని!' అని శకుంతల బాబిగాణ్ణి రెండు వాయించింది. 'బాలే' బిక్కమొహం వేసుకొని తండ్రిన్నైన దీనంగా చూశాడు బిక్కు చిక్కుమని.

'వెనకైతే మీరూ మీ నాన్నగారి దగ్గర్నుంచి మనియార్డర్లు తెప్పించుకు సంసారం సాగించండి ! నేను వద్దన్నానా?' అన్నట్టు శకుంతల తీక్షణంగా చూసింది.

'నీళ్లూ నిప్పులా లేకుండా మీరలా కూచోవడం నాకేం నచ్చలేదు. మొహానికి పేపరడ్డం పెట్టుకొని, ఏదో దాచుకుంటుంటే ఎవరికీ ఎముందుకొచ్చింది లేదు. చెరువుమీద అలిగితే ఎవరికి నష్టం ?'

శకుంతల మాటల్ని ఎమిలీ ప్రేంగి తాటాకు మంటలా ఛర్రున లేచి 'ఏ చేత మంచినీళ్లన్నా లాగకుపో! నీ అంతులేదాకా! ఇవ్వాళ మీనాన్న దగ్గర్నుంచి సొమ్ము తెప్పించుకొన్నావ్ ? రేపు మరోపాడు.....నేను చెరువుమీద అలిగితే.....

పాలిసి 'మీరు చెరువుపాలే ఎందుకు అంటారండి చెయ్యాం ..? మీ 'నన్నగారు' చేసే సన్మానం చేసుకో అనే!' అంటుందా ? ఏంటి అనుకైతే మాత్రం !

'ఇవ్వాళ మంచియార్డరైంది. రేపు మరొకటి వస్తుంది. ఛూగే బతి దెగెందిపోయి ఎంతకద్దాం సాగిస్తున్నింది. ఏమాత్రం క్షమించకూడదు శకుంతలా....'

అనకొని 'ఎమ్మెగారు సంత యిత్రిసుకి మనియార్డర్లు తెప్పించుకోవం మొదలుపెడితే? ఈ రోజు ఏం పెడిస్తావో కర్ణ పిడిపోయి రవ్వుగా కాస్త్రి బుజ్జబయిపోయింది' అన్నాడు మెరారంగా శకుంతల ఉరికి కడకట్టి పరిగెట్టాడు.

శకుంతల కి మాటల్తో ధైర్యం ఈపిరి పోసుకొంది. హాదయాగ్నిలో కప్పుకొంటిన కళ్ళలో ఎర్రదనానికి కిరటి లేగిల ఎల్లే నాడిన మొంగు రులు ప్రవేశంలో కదిలాయి.

రాత్రి ఎంత మొగాడైతే మాత్రం అంత హేవంగా చూస్తాడా ? ఎనమానమైన సహనంతో తను గనక నిలబడగలిగింది భారత స్త్రీగా ఆయన మాటలకి !

'నీలాంటి సిమరాలిలో సంబంధం వట్టి అత్మద్రోహం' అని గట్టిగంటిన ఆయనకి తగిన సమాధానమే ఇట్టుబెప్పింది తను క్రింటిటి రాత్రి.

అప్పటి పొగ లింకా వేడెక్కి ఇద్దరి మధ్య మునురుతోనే వున్నాలు. ఇదివర కెన్ని కలుపొచ్చినా అని ప్రణయవరాలుగా, 'ఉష్' అని

రమణశ్రీ

ఓ రోజునికి గాలిలో తేలిపోయి, ఇరువుర్నీ ప్రేమ రంజ్జుతో బిగించి ముడేసి పారిపోయేవి.

కానీ, ఈ రోజలా కాదేం? ఒకట్ల నంతా నలాగా చెయ్యలేను ! బండెడు చాకిరీ, అతకని బతుకులు, అంటని మనసులూ. ఏ చెడ్డ గరువో ఎమనుకొంటాను. అందులో ఒక్కసారి మునిగిపోతే పీడా విరగడైపోతుంది. మీరూ, మీ బాబీ మళ్ళంగా వుండురుగాని' అని భర్త వెదిరించి వంటింట్లోకి పాయి ముసుగు తన్నిపెట్టుకు పడుకొంది.

శకుంతల వ్యవహారం అంతు చిక్కటంలేదు సన్యాసిరావుకి. తను సన్యాసం పుచ్చుకొంచేసి వాయుండేవుంది. అదీ భార్యోపదేశమే! ఎంత మంది సంసారం చేయలేక సన్యాసుల్లో, కలవ లేదు ? అందులో తమా బహుదు. బాబిని మాచే ఇరికి తనలో ఆశలెందుకో చివురించిపోతయ్ ! కోపంతో జేపురించిన శకుంతల కళ్ళలో నర్తించే సాయం సంధ్యలు, వెన్నెల విరియగానే ఎందుకో తన ఎనసన్ విరియబేసి కవ్విస్తుంటయ్ ! ప్రణయ కలహాల పర్యవసానం ఎన్నిసార్లు తనని వాతావరణంలో ఎంచుపారలు కప్పి లీనం చేసుకో లేదూ ? రక్తంలో ప్రవహించే తీయని సంగీతం లాంటి బాధ. అదే తన అనుభూతికి దోహదమ్ము సంసార క్లేశాన్ని నివారిస్తోంది!

పీది గుమ్మంలో నించుని ఎవరో సాధు భిక్షకోసం 'మాతా! అన్నపూర్ణేశ్వరీ!' అని కేకే స్తున్నాడు. వెంటనే కుర్చీలోంచి సాధు ముఖంలో సాగిలబడే దేవాంతం రుచి చూడాలనే తహ తహాలో తలుపులు తెరిచాడు.

తలుపులు తెరిచేసరికి యువకుడొకడు సిద్ధంగా ఉన్నాడు సైకిల్కుకి బ్రేక్పోని నిలబెట్టుకుంటూ బోర్డు 'ఫ్యూన్' సూర్యారావు.

'పూ బయల్దేరండి ! బొంబాయినుంచి స్పెషలాఫీసరు వచ్చారట. స్టాకెపుంట్లూ అవీ లెక్క చెప్పాలట ! మిమ్మల్ని ఉన్న పళంగా తీసుకు రమ్మన్నారు' అని పారం అప్పగించాడు.

సన్యాసిరావుకి అగ్గిమీద గుగ్గిలంలా అంటు కుంది. అవతల శకుంతల...ఇవత లెవడో ఆఫీసరు.

ఎదురుగుండా అడుక్కుంటోన్న సన్యాసి. ముగ్గురూ మూడు కోణాల్లోంచి శూలాలతో పొడుస్తున్నారు.

'నడు వస్తా!' అని కోపంగా సమాధానం చెప్పి, ఈ రోజెలాగూ సత్యాగ్రహం ప్రకటించే శాడు గనక ఇంట్లో వచ్చి మంచినీళ్లేవా ముట్ట కుండా 'సన్యాసులంతో కలిసిపోతే నయం. ఈ వెధవ బతుకు బతికేకన్న' అని తీవ్రంగా శపించు కొన్నాడు.

'తలుపేసుకోండి! నేను పోతున్నా' అని గోడలకీ, కుర్చీలకి, వంటింటికి చెప్పేసి బయటికి దూసుకొన్నాడు.

శకుంతల మునుగు తొలగించి గుమ్మంవైపు తొంగి చూచింది. బార్లా తీసిన తలుపుల్లో వాయుదేవుడు రివ్వున వీస్తున్నాడు. వెంటనే లేచి వీధి గుమ్మంలోకి వచ్చి కనుచూపానేంత వరకూ చూసింది ఎంత దూరంలో వున్నదిన్నీ. ముందు సన్యాసి, వెనక సన్యాసిరావూ.

'బావుంది వరస! అడుక్కోడాని కొచ్చినవాడు అడుక్కొనకుండానే సన్యాసి వెధవలా పోతాడేం? మరో సన్యాసిలా ఈయనెందుకు వాడేవెంట!' అనుకొని 'ఆయన ప్రవర్తనే రోజంతా అనుమానంగానూ, అవమానకరంగా వుంది. ఏవిటంత అసహ్యంగా మారిపోయారు? దీనింతకీ ఆ మణియార్డరే మూలకందమా!' అని వేడిగా నిట్టూర్చింది.

బాబి ఉన్నట్టుండి అలసి సొలసి నిద్ర పోతున్నాడు. వాణ్ణిచూసే భర్త ఏమన్నా పూపిరి విడువగల్గుతోంది. ఇప్ప ఏవిటి కర్తవ్యం ?

క్షణక్షణం ఎదురు చూసింది. గంటలకొలదీ నిరీక్షించింది. కళ్ల కాయలు కాసి, పువ్వులు పూసి రాలిపోతున్నాయి. మధ్యాహ్నం కూడా భోజనానికి రాలేదు. రోజూ పదిగంటలకు భోజనం కోసం 'హార్డు' కెళ్లిపోయే ఆయన మధ్యాహ్నం వంట గంటయినా రాలేదు.

వీధి వీధంతా తన్ని గురించే అడుగుతోన్నం ట్టుంది. 'ఎందుకు రాలేదు? మీ ఆయన ! మీ ఆయన్నేం చేశావూ?' అని.

'అంతరాత్మ సాక్షిగా చెప్పు ! ఎవరు మూలంగా ఇవ్వాళ భోజనం మానేసి తప్పుకు తిరుగు తున్నారు ?' అని ఇంట్లో వాతావరణం ప్రశ్నగా ఘోషిస్తోంది.

'అమ్మాయ్! శకుంతలా!' అంటూ వీధి చివరి వర్ధనమ్మగారు ఏదో బదులుకో, చేబదులుకో వచ్చింది. ఆవిణ్ణి చూసి బావురుమంది శకుంతల.

'అదేవిటలా దిగాలుపడ్డావూ! పంట్లో ఎస్తీగా వుందా? ఆ చెదిరిపోయిన కలేళ్ళేమిటి? జుట్టేమిటి? నాకంతా అయోమయంగా వుంది. ఏవిటో ఈకాలం పిల్లలు.'

అని నణుక్కుంది. 'అసలేం జరిగిందేమిటి?' అని కళ్లలోకి సూటిగా ప్రశ్నిస్తూ.

'ఆయ నేదో కోపగించి వెళ్లిపోయారు. భోజనా ల్లేవు బొట్టులేవు. నా పేరు సార్థకం చేసు కొంటాను. నేను సంసారం చేయలేను. నీ దారి నువ్వు చూసుకో! ఏ నువ్వో గొయ్యో చూసుకో! నువ్వు చెరువులో పడరాదూ పోయి' అని తీవ్రంగా నిరసించారు శకుంతల్ని.

బాబిగాణ్ణి అక్కం చెట్టుకొని కంఠంలో ఉబ్బు తెరుపుల్లోని ఉబాన్ని కిల్లతో ఎల పాతాలు దూకించడానికి సన్నద్ధమవుతూ శకుం తల హెచ్చరుపు పాయింది.

'చెరువులో పడరాదూ పోయి....చెరువులో ఎరాదూ!' జోరిగిల్లా చెవుల్ని కొరుకుతున్న సన్యాసిరావు సంవెం!

'నీ యిష్టం వచ్చినట్టుగా ! నీవెలా అయితే అలా చెయ్యకో ! నీ మూలాన కుర్రాడు కూడా చెడిపోతున్నాడు. నీ బుద్ధులే అబ్బాయికి అంటితే ఇక పుంటుంది మనకా !

ఇలా రారా! బాబీ! అమ్మ ఉగ్గిరుండక నా దగ్గరుండిపో ! మీనాన్నకు పనా!

రోషంలో అబ్బుడికి పాటా బాబిగాణ్ణి ఆప్యాయంగా పిలవడం శకుంతల చలించింది.

ఏ చెరువులోనో ఏమి—అని ఒకటే శాపనార్థాలు పొద్దుగ్గుంటే.'

లోటు కిటకం లాగాలని ఎర్రదనమ్మ వ్యక్తి ప్రయత్నం చెయకుండా 'శకుంతలా! నువ్వేమన్న చెప్పు! ఆ ఎన్నాసిపెధ వెనకా పరుగెడుతోంటె అప్పుడే అనుకొన్నాను ఏదో కొంప మునిగింది. అసలు జరిగిందేమిటి? చెప్పుదూ? విషయం తెలియకు బ్బా క్షణం వుండబట్టలేం పరుగెత్తుకొచ్చా నంటే నిజమ్మ!'

శకుంతల ఆశ దిగజారి కళ్లల్లో నీళ్ళు నుబుకుతూ 'పాపమ్మ ఎవిరోపాయిల ఏమీ యూర్డ రెండుసు తెప్పించాడో, నా అంతట నేనాస్తోంది. బట్టల కిట్టుందిగా వుందని ఎగా వాన్ని ఉగ్గిర్నుంచి తెప్పించా...'

'ఇంకేం? పూరింటుకొంచ్చుగాలు! ఇప్ప ఇళ్ళు కారుడి మెంతసేపూ ? నీవా పొయ్య

రమణశ్రీ

కట్టుకొన్న భార్యలో లేని ప్రేమ, కన్న కొడుకు మీద కడివెడు వర్షించి ఏమిటి లాభం!

ఇదంతా మనిషాళ్ళుచేసే మోసం....ఇదంతా నమ్మకు అంటోంది మనసు.

'వెళ్లరా ! నాయనా ! వెళ్ళు. ఆయన ఒళ్లో కూచుని ఒరగబెట్టు' అంటూ బాబిని ముందుకం తోసింది.

'అమ్మా' అంటూ బాబి తల్లినంటుకు పోయాడు బల్లిలా.

'బల్లిలా నన్నంటు కేడుస్తావేం? మీనాన్న దగ్గరకు పో ! బండెడు చాకిరీ వుంది.' అంటూ శకుంతల లేచి 'ఈ సంసారం నే నెలాగూ చెయ్యలేను ! బండెడు చాకిరీ, అతకని బతుకులు, అంటని మనసులూ. ఏ చెడ్డ గరువో ఎమనుకొంటాను. అందులో ఒక్కసారి మునిగిపోతే పీడా విరగడైపోతుంది. మీరూ, మీ బాబీ మళ్ళంగా వుండురుగాని' అని భర్త వెదిరించి వంటింట్లోకి పాయి ముసుగు తన్నిపెట్టుకు పడుకొంది.

శకుంతల వ్యవహారం అంతు చిక్కటంలేదు సన్యాసిరావుకి. తను సన్యాసం పుచ్చుకొంచేసి వాయుండేవుంది. అదీ భార్యోపదేశమే! ఎంత మంది సంసారం చేయలేక సన్యాసుల్లో, కలవ లేదు ? అందులో తమా బహుదు. బాబిని మాచే ఇరికి తనలో ఆశలెందుకో చివురించిపోతయ్ ! కోపంతో జేపురించిన శకుంతల కళ్ళలో నర్తించే సాయం సంధ్యలు, వెన్నెల విరియగానే ఎందుకో తన ఎనసన్ విరియబేసి కవ్విస్తుంటయ్ ! ప్రణయ కలహాల పర్యవసానం ఎన్నిసార్లు తనని వాతావరణంలో ఎంచుపారలు కప్పి లీనం చేసుకో లేదూ ? రక్తంలో ప్రవహించే తీయని సంగీతం లాంటి బాధ. అదే తన అనుభూతికి దోహదమ్ము సంసార క్లేశాన్ని నివారిస్తోంది!

వీధి గుమ్మంలో నించుని ఎవరో సాధు భిక్షకోసం 'మాతా! అన్నపూర్ణేశ్వరీ!' అని కేకే స్తున్నాడు. వెంటనే కుర్చీలోంచి సాధు ముఖంలో సాగిలబడే దేవాంతం రుచి చూడాలనే తహ తహాలో తలుపులు తెరిచాడు.

తలుపులు తెరిచేసరికి యువకుడొకడు సిద్ధంగా ఉన్నాడు సైకిల్కుకి బ్రేక్పోని నిలబెట్టుకుంటూ బోర్డు 'ఫ్యూన్' సూర్యారావు.

'పూ బయల్దేరండి ! బొంబాయినుంచి స్పెషలాఫీసరు వచ్చారట. స్టాకెపుంట్లూ అవీ లెక్క చెప్పాలట ! మిమ్మల్ని ఉన్న పళంగా తీసుకు రమ్మన్నారు' అని పారం అప్పగించాడు.

సన్యాసిరావుకి అగ్గిమీద గుగ్గిలంలా అంటు కుంది. అవతల శకుంతల...ఇవత లెవడో ఆఫీసరు.

ఎదురుగుండా అడుక్కుంటోన్న సన్యాసి. ముగ్గురూ మూడు కోణాల్లోంచి శూలాలతో పొడుస్తున్నారు.

'నడు వస్తా!' అని కోపంగా సమాధానం చెప్పి, ఈ రోజెలాగూ సత్యాగ్రహం ప్రకటించే శాడు గనక ఇంట్లో వచ్చి మంచినీళ్లేవా ముట్ట కుండా 'సన్యాసులంతో కలిసిపోతే నయం. ఈ వెధవ బతుకు బతికేకన్న' అని తీవ్రంగా శపించు కొన్నాడు.

'తలుపేసుకోండి! నేను పోతున్నా' అని గోడలకీ, కుర్చీలకి, వంటింటికి చెప్పేసి బయటికి దూసుకొన్నాడు.

శకుంతల మునుగు తొలగించి గుమ్మంవైపు తొంగి చూచింది. బార్లా తీసిన తలుపుల్లో వాయుదేవుడు రివ్వున వీస్తున్నాడు. వెంటనే లేచి వీధి గుమ్మంలోకి వచ్చి కనుచూపానేంత వరకూ చూసింది ఎంత దూరంలో వున్నదిన్నీ. ముందు సన్యాసి, వెనక సన్యాసిరావూ.

'బావుంది వరస! అడుక్కోడాని కొచ్చినవాడు అడుక్కొనకుండానే సన్యాసి వెధవలా పోతాడేం? మరో సన్యాసిలా ఈయనెందుకు వాడేవెంట!' అనుకొని 'ఆయన ప్రవర్తనే రోజంతా అనుమానంగానూ, అవమానకరంగా వుంది. ఏవిటంత అసహ్యంగా మారిపోయారు? దీనింతకీ ఆ మణియార్డరే మూలకందమా!' అని వేడిగా నిట్టూర్చింది.

బాబి ఉన్నట్టుండి అలసి సొలసి నిద్ర పోతున్నాడు. వాణ్ణిచూసే భర్త ఏమన్నా పూపిరి విడువగల్గుతోంది. ఇప్ప ఏవిటి కర్తవ్యం ?

క్షణక్షణం ఎదురు చూసింది. గంటలకొలదీ నిరీక్షించింది. కళ్ల కాయలు కాసి, పువ్వులు పూసి రాలిపోతున్నాయి. మధ్యాహ్నం కూడా భోజనానికి రాలేదు. రోజూ పదిగంటలకు భోజనం కోసం 'హార్డు' కెళ్లిపోయే ఆయన మధ్యాహ్నం వంట గంటయినా రాలేదు.

వీధి వీధంతా తన్ని గురించే అడుగుతోన్నం ట్టుంది. 'ఎందుకు రాలేదు? మీ ఆయన ! మీ ఆయన్నేం చేశావూ?' అని.

'అంతరాత్మ సాక్షిగా చెప్పు ! ఎవరు మూలంగా ఇవ్వాళ భోజనం మానేసి తప్పుకు తిరుగు తున్నారు ?' అని ఇంట్లో వాతావరణం ప్రశ్నగా ఘోషిస్తోంది.

'అమ్మాయ్! శకుంతలా!' అంటూ వీధి చివరి వర్ధనమ్మగారు ఏదో బదులుకో, చేబదులుకో వచ్చింది. ఆవిణ్ణి చూసి బావురుమంది శకుంతల.

'అదేవిటలా దిగాలుపడ్డావూ! పంట్లో ఎస్తీగా వుందా? ఆ చెదిరిపోయిన కలేళ్ళేమిటి? జుట్టేమిటి? నాకంతా అయోమయంగా వుంది. ఏవిటో ఈకాలం పిల్లలు.'

అని నణుక్కుంది. 'అసలేం జరిగిందేమిటి?' అని కళ్లలోకి సూటిగా ప్రశ్నిస్తూ.

'ఆయ నేదో కోపగించి వెళ్లిపోయారు. భోజనా ల్లేవు బొట్టులేవు. నా పేరు సార్థకం చేసు కొంటాను. నేను సంసారం చేయలేను. నీ దారి నువ్వు చూసుకో! ఏ నువ్వో గొయ్యో చూసుకో!

వర్ధనమ్మని అసరాగా చుట్టుపక్కల వాళ్లు తెప్పించుకొగానే మీ ఆయన ఆపాంకారం దెబ్బ తింటన్నవాటు! హాట్...నన్ను కాదనితెప్పిస్తుందా? అని ఏంటం నెగ్గించుకుంటున్నాడన్నమాట. అ పది రూపాయలూ అయన మొహాన్న కొడితే చెప్పుకింది తేలిల్లే పడుణ్ణు'

అంది వర్ధనమ్మ. వర్ధనమ్మ వచ్చిన పని పార్థకమయేలా వుంది. వాడిన పెదవులమీద ఉత్సాహం, కళ్లలో ఆ పదిరూపాయల మాట విని చేబదు లడగడానికి సాహసం, తిరస్కరించి ముప్పిరిగొన్నయ్!

'ఈ పాపిష్టి నోటితో ఎలా అడగను? ఎంత అవసరంలో వచ్చానో నిన్ను చూచేసరికి కడిగి నీరైపోయాను. సాయంకాలం లోపులో మీ ఆయన రాకపోతే చెవి తెగ్గోయించుకొంటాను. చూడు శకుంతలా ! ఇంత కష్టంతో వున్న నిన్నడగి దానికి నోరొడ్డంలేదు. అయినా తప్పదు పరి! సాయంకాలం మావారు రాగానే ఇప్పించేస్తాను. ఓ పదిరూపాయ లిప్పిద్దూ!' అని అడగలేక అడిగి నట్టు నటించింది. శకుంతలమీద బోలెడంత సానుభూతి కురిపించేసింది. శకుంతల అడిగింది లేదనకుండా 'ఆనాత్రం దానికేం భాగ్యం! పట్టుకెళ్లండి ! ఈ దిక్కుమాలిన మనియార్డరువల్ల ఎంత రోష్టొచ్చిపడిందో చూశారా? అది యీ కాస్త పేపూ మీదగ్గరే వుంటే శాంతి చిక్కుతుంది' అని పది రూపాయలు ఇచ్చేసింది.

వర్ధనమ్మ దొరికిందే చాలని ఉప్పొంగిపోతూ బయటపడింది.

వర్ధనమ్మకి చేసిన సహాయానికి దేవతలంతా కరుణించి సన్యాసిరావుని సన్యాసంనించి విము క్తుణ్ణిచేసి పంపించేస్తారేమోనని గుమ్మందగ్గర నిలబడి ఎదురుచూసింది. ఊరు ఆయన నీడన్నా పడందే !

ఎవరేనా చూస్తే నవ్వుతారు కూడాను. ఎవర్నో చూడ్డం, ఆయనే ఆయనే అనుకొని మీ ఆయన రాకపోతే చెవి కోయించేసుకొంటానని. పొద్దుణ్ణించీ చెరువో, సయ్యో, గొయ్యో అంటోందే గాని—వా నోరు పడ ! ఎంతెంత మాట లనేస్తున్నాను. మీకు చిట్టం ఎక్కం ఈ చుట్టుపక్కలెవరూ లేరుగా! సైకి లేసుకు వెళ్లి చూడు!'

వర్ధనమ్మ వర్ధమానోపన్యాసం! సన్యాసిరావు మీద విన్యసించి 'అంతపని చేస్తుందంటారా? గుండె జల్లుమంటోంది. ఏక్కడెక్కడి కెళ్ల మంటారు? చెప్పండి! నాకంతా అయో మయంగా వుంది' అన్నాడు వెలవెలబోయి.

'పరుగెత్తరా తండ్రీ! పొర్కు చెరువు, పిండాల చెరువూ, దిగుమర్రారి రేవు ఎపాటేమిటి నా మొహం? సైకిలేసుకు తిరుగు...మొన్న రాఘ వమ్మగా రమ్మాయి ఆ చివరకెళ్లి ఉప్పుటేట్లో పడిందట? ఏంచెప్పం నాయనా! మన రోజులు బావుండకపోతే....'

వర్ధనమ్మ శేకలికి చుట్టుపక్కల వాళ్లంతా పోగయ్యారు 'ఎంత కష్టం ఒచ్చింది?' అని ఉస్సురుమంటూ.

'పాపం! ఆ శకుంత శెంత అమాయికురాలు! అడిగితే లేదనదుగదా! అంత కష్టంలో వుండీ సాయంచేయమని చెయ్యిజాపితే తోసెయ్యకుండా పది రూపాయలు ఇచ్చి పంపించింది. ఏం రాజా బుద్ధి! అలాంటి వాళ్లకే వస్తాయి కష్టాలు....'

వర్ధనమ్మని అసరాగా చుట్టుపక్కల వాళ్లు

వ్యాసపత్రం

గరిష్ఠ కమతాలు: సహకార వ్యవసాయం

దేశంలో ఏటి' ఒక రకమైన భూసంస్కరణలు జరగాలని అందరూ కోరుతున్నారు. జమీందారీల రద్దు, కౌలుదార్ల హక్కుల రక్షణ, న్యాయమైన కౌలురేట్ల నిర్ణయం, వ్యవసాయ కూలీలకు బంధర్ల నిషేధీ వంటి సంస్కరణలకు శాసనాలు కూడా జరిగాయి. పోతే భూమిలేనివారికి గరిష్ఠ ప్రమాణాలనిర్ణయాన్నిగురించి మాత్రమే ఇంకా వాదోపవాదాలు జరుగుతున్నాయి.

భూమిలేనివారికి గరిష్ఠ ప్రమాణాల నిర్ణయం తగదని కొందరు, సిద్ధాంతం భూస్వాములు వాదిస్తున్నారు. గరిష్ఠ ప్రమాణాన్ని నిర్ణయించవచ్చును కాని, (1) అది సాధ్యమైన నంత హెచ్చుగా వుండాలని (2) ఇప్పటికే హెచ్చుగా వున్న చిన్న రైతులకు, అవసరమైన విత్తనాలు ఎరువులు, వ్యవసాయపు పనిముట్లు, పరపతి సౌకర్యాలు వగైరాలను సమకూర్చిన పిమ్మటనే గరిష్ఠ కమతాలను నిర్ణయించి, మిగులు భూములను పంచిపెట్టి ఇంకా కొందరు చిన్న రైతులను సృష్టించాలని కోరుతున్నారు.

భారతంలో మొదటివర్గంవారి ప్రతినిధులు ఈ ఏడాది ఫిబ్రవరిలో బెంగుళూరులో దక్షిణ భారత రాష్ట్రాల వ్యవసాయదారుల సమ్మేళనం జరిపి, భూమిలేనివారికి గరిష్ఠ ప్రమాణాలను ఎందువల్ల నిర్ణయించరాదో కొన్ని కారణాలను వివరించారు. ఈకారణాలను సహేతుకంగాను, ద్వితీయ సంవర్ధ ప్రణాళిక సూత్రాల ప్రకారం చక్కగాను వివరిస్తూ శ్రీ చలసాని వాసుదేవరావుగారు "భూ కమతాలపై గరిష్ఠ పరిమితి—భూస్వాముల వాదనలు" అనే కరపత్రాన్ని ప్రచురించారు. (104 పేజీలు: వెల 75 నయాపైసలు. విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం—విజయవాడ) శ్రీ వాసుదేవరావుగారు తమ వాదనలను ఆంధ్రలోని పరిస్థితులకు అన్వయింపజేస్తూ, ఎరిశీలనాంశాన్ని పాఠకునికి మరింత దగ్గరగా తెచ్చి, భూసంస్కరణల మూల సూత్రాలను సంగ్రహంగానే అయినప్పటికి సమగ్రంగా అవగాహనం చేసుకొనేటట్టు చేయడమనేది ఈ కరపత్రంలోని చెప్పుకోదగిన విశేషంగా వుంది.

భూమిలేనివారికి గరిష్ఠ ప్రమాణాన్ని వం

కావల్సినన్ని కల్పించుకొన్నారు.

సన్యాసిరావు వెంటనే సైకి లొక ఉడ్డి కిట్టు కొని కూచినవోటే చూస్తూ, తిరిగిన చోటే తిరుగుతూ, చెరువు లన్నింటికి ప్రదక్షిణాలు చేస్తూ అన్వేషణ సాగించాడు.

దిగుమర్రారి రేవుకి ఎక్కడికి వాళ్లని 'ఏవండీ ఈ వైపు ఎవరేనా కుర్రాణ్ణెత్తుకొని ఓ ఇరవయ్యేళ్ళమ్మా యొచ్చిందా?' అని సిగ్గు బిడిసి అడిగాడు.

'ఇరవయ్యేళ్లే....ఏం ఎచ్చిం దేవిటి?'

అన్నారిద్ద రాడవాళ్ళు, ఇలాంటి వా ళ్లందరికీ ఏమని సమాధానం చెప్పడం?

ఎలా పోయిందేవిటి? ఎందు కింట్లోంచి వచ్చేసింది? కొట్టుకొన్నారా? కలబడుకొన్నారా? తిట్టుకొన్నారా? ఎంత ఆడదైతేమాత్రం పీఠిన పడుతుందా ?

ఇలాంటి ప్రశ్నలతో మెదడు చెదరగొడతాడు.

దారిలో శర్మగారు కనిపించి నిలేసి అడిగాడు: 'అలా పిచ్చెత్కినట్టు తిరుగుతున్నావ్? ఏం జరిగిందేవిటి?'

చెప్పాడు.

'హెలా దాని కేవిటి? ఏ స్నేహితురింటికో, చుట్టాలింటికో వెళ్లివుంటుంది. సాయంకాలా నికి, చికటిపడేసరి కింటి కొచ్చేస్తుంది. అంత మాత్రానికే అలా బేజారెత్తి పోతావుటోయ్!' అని ధైర్యం చెప్పారు.

'మీకు తెలీదండి ! శర్మగారూ! అని ఇది పరకటి శకుంతల కాదండీ!' అని సమర్థింపుకో బోయాడు. శర్మగారు పకపక నవ్వుతూ వెళ్లి పోయాడు.

ఆయనకేం? నవ్వుతాడు. ఆయన పెళ్లాం కాదుగా అఘాయిత్యం తలపెడతా?

తండ్రికీ, తల్లికీ, మావగారికీ, ఏనిటి సమాధానం? సైకిల్ మంచివేగంలో తొక్కుతున్నాడు. పొద్దుణ్ణించీ భోజనంలేక కళ్ల తిరుగుతున్నయ్! వళ్ళు తూలుతోంది. అలాగే సైకిల్లెలాగో గెంటు కుంటూ వీధి చివరవర్ధనమ్మ ఇంటివరికి వచ్చాడు.

తలుపులుదగ్గరగా వేసివున్నయ్! అని డింట్లో లేదల్లేవుంది. ఉంటే ఏదో వాగుతూనే వుంటుంది. తువ ఇంటిదగ్గిర గుమ్మంముందు నీడలుగా గోచరించే మనుజుల జాడలు ఎలుగెత్తి పిలు స్తున్నట్టున్నయ్!

ఇంటిముందు సైకిల్ దిగాడు.

'ఎంతపని చేశావే? చిట్టితల్లీ! మీ ఆయన సికోసం పూరంతా కాలుగాలిన పిల్లిలా తిరుగు తున్నాడు. మొత్తానికి భలే నాటకం కట్టావే ! వెళ్ళంత సుగాణ్ణి పూరంతా గానుగ తిప్పినట్టు తిప్పేశావ్!' అని వర్ధనమ్మ గొంతు ఏగుల్చు కొంటోంది.

'అయ్యో! నన్నంటూ రేమండీ! ప్రేజరు పేటలో హా స్నేహితురాలు సీతగారింటి కెళ్లాను. వెళ్ళినదగ్గర్నుంచీ ఇప్పటిదాకా కదల నివ్వండి! నేనేం చేయనండీ!'

శకుంతల నన్నివేశంలో సారం గ్రహించి నవ్వడానికి ప్రయత్నిస్తోంది.

సన్యాసిరావు లోపల కదుగు పెట్టగానే శకుంతల ముడుచుకుపోయింది చలికాలపు మంచు తెరలా.

బాబి తల్లి వడిలో కేరింతలు కొడుతున్నాడు.

'నే చెప్పలేదూ? సాయంకాలానికి మీ ఆయన రాకపోతే చెవి కోయించుకొంటానని. ఇంతకీ ఆ మనియార్డరు' అని టక్కున ఆగి సన్యాసి రావు శోషిల్లిన కళ్లలోకి చూసింది వర్ధనమ్మ.

సన్యాసిరావు శకుంతల కళ్లలోకి చూపుల్ని బిగించాడు. శకుంతల ఎర్రదనమ్మ వైపు 'ఏవీ నా పది రూపాయల మనియార్డరు ఇలా ఇవ్వండి' అన్నట్టు చూసింది.

'దీనం వెలిగించి మీ ఆయనకి భోజనం పెట్టు! వస్తా....వస్తా'అంటూ వర్ధనమ్మ వెళ్లిపోయింది!

దీపకాంతులు చీకట్ల చీర్చి, ఇద్దర్నీ ఒక దరికి చేర్చి పెదవులమీద చిర్నవ్వు చిరునవ్వు పూత పెట్టింది.

పనిచేసి ఆయన రెండవరకు గూడిస్తారు. మొత్తం మీద ఆదాయంలా తెల్లగోధుమ కొరం బాగుపడి పోతుందనుకొని సంతోషం చెందుతారు. అంతే మరి మాత్రం అంగీకరిస్తారు.

సహకార వ్యవసాయాన్ని గురించి అచార్య రంగాగారు, శ్రీ పి. ఆర్. పట్టాభిరాగారు వెలువరించిన "అర్థిక, సాంఘిక పరిశీలన" సమగ్రమైనదిగా వుంది. కడపటిదాంలో కంటికి గుర్తించిన అంశాలు ఇది తలపెడితే గుర్తుకొస్తుంది. సాధారణ పరిస్థితుల్లో, ఇవాళ ఏ రకంగా చూసినా, దీని స్థాయిని పెంచడానికి మనం ప్రయత్నాలు ఏవీ లేదు. 150 రూపాయలూ అన్న ఈ "కోరికల" పరిధిలో సమగ్ర సహకార వ్యవసాయం కంటే సులభ పెద్దలు, కుటుంబ సమతంలో కూడా గుణమాయిన గృహస్థ ఉత్పత్తుల సమ్మేళనం కూడా కలుగుతుంది.

కాని, చిన్న కమతం— పెద్ద కమతం పోలికలో చిన్న కమతాలు ఉత్పాదన శక్తిని నిరూపించడంలో ఇందులో జరిగిన ప్రయత్నాలు మనకి సమగ్ర పోరకమైన కొన్ని లక్షణాలు సహజంగా కలుగుతాయి. పెద్ద కమతాలలో కంటె, చిన్న కమతాలలో